

SELITTÄMISESTÄ, YMMÄRTÄMISESTÄ JA POLITIIKAN TUTKIMUKSEN TAVOITTEISTA *

Hannu Nurmi

Tässä esityksessä on tarkoitukseni luoda katsaus politiikan tutkimuksen päämääriin. Voidaan nimittäin lähteä siitä, että valtio-opillinen tieteellinen tutkimus on inhimillisenä toimintana päämäärähakuista. Kirjallisuudessa esitetyt luonnehdinnat siitä, mihin tutkimuksella pyritään, voidaan nähdäkseni jakaa periaatteessa kahteen ryhmään: toisaalta niihin, jotka korostavat lainalaisuuksia, säännönmukaisuuksia tai invariansseja, ja toisaalta niihin, jotka vetoavat ilmiöiden ymmärrettäväksi tekemiseen tutkimusta ohjaavana päämääränä. Edellinen päämäärä kuuluu selvästi siihen tieteenfilosofiseen perinteeseen, jota viime aikoina käydyssä keskustelussa on nimitetty loogiseksi empirismiksi tai positivismiksi ja johon liittyvää tutkimusotetta tässä kutsun naturalistiseksi. Loogis-empirismin tieteenteorian mukaan on olemassa yksi universaali tieteellinen metodi, juuri mainittu naturalistinen metodi, jota voidaan ja pitää soveltaa kaikissa tieteen nimellä kulkevilla toiminnoissa. Loogis-empirismin tieteennideali on Gerard Radnitzkyn sanoja lainatakseni monistinen, reduktionistinen ja fysikalistinen.¹ Monismi viittaa edellä mainittuun metodin ykseyteen, »fysikalismi» siihen, että nykyisistä tieteistä fysiikka, nimenomaan matemaattinen fysiikka, parhaiten vastaa tieteennideaalia, ja reduktionismi siihen, että muut tieteet voidaan palauttaa fysiikkaan muuttamalla niiden käsitteistöä niin, että fysiikan käsitteistö muodostaa tieteiden ykseyden perustan. Naturalistinen tutkimusote tähtää ilmiöiden niin sanoakseni kausaaliseen selittämiseen klassisen Hempelin ja Oppenheimin selitysmallin mukaisesti, ts. siten, että tietty selitettävä ilmiö esitetään tietyn lainalaisuuden alaan kuuluvana elementtinä.² Hempelin ja Oppenheimin mallissa selittäminen ja ennustaminen ovat loogiselta rakenteeltaan identtisiä.

Ilmiöiden ymmärrettäväksi tekeminen taas on hermeneuttisen tutkimusotteen päämäärä. Hermeneuttinen tieteenteoria kieltää edellä mainitun tieteiden ykseyden. Tutkimusotteena hermeneutiikka keskittyy *Geisteswissenschaftenin*, henkityeteisiin, joihin laajasti ottaen yhteiskuntatieteetkin on luettava.

---

* Tämä artikkeli on tekijän pitämä alustus valtio-opin kolmansilla neuvottelupäivillä Turussa 11.—12. 12. 1970.

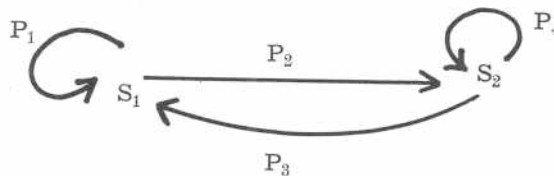
Akateemikko von Wrightin mukaan ymmärtäminen eroaa selittämisestä ensinnäkin siinä, että edelliseen liittyy psykologinen vivahdus, josta naturalistinen tutkimusote pyrkii mahdollisimman tarkoin pysymään erossa.³ Toisena erona on se, että ymmärtäminen liittyy aikomuksellisuuteen, mistä johtuen teleologinen selitys on täysin legitiimi hermeneuttisessa tietenteoriassa. Jako toisaalta invariansseja etsiviin ja toisaalta ymmärtämiseen pyrkiviin tavoitteisiin ei kuitenkaan ole täysin selvärajainen. Voidaan nimittäin sanoa, että myös hermeneutiikassa invariansseilla on tärkeä sijansa. Erona loogisen empirismin invariansseihin nähden on kuitenkin se, ettei hermeneutiikan invariansseilla välttämättä tarvitse olla empiiristä referitiota. Toisaalta on syytä huomata, että kausaalinen selitys edellyttää, että invarianssi kytkee yhteen kaksi erillistä ilmiötä, kun taas aikomuksellisuuteen perustuvissa selityksissä aikomuksen ja teon välinen relaatio ei ole kausaalinen, vaan käsitteellinen.⁴ Tästä johtuu se epäluulo, jolla loogisen empirismin teoreetikot ovat perinteellisesti suhtautuneet teleologiseen selittämiseen. Tästä johtuu myös kausaalisen ja teleologisen näkökulman komplementaarisuus tiedon antropologian tasolla. Pelkästään käsitteellisiin yhteyksiin perustuvana ymmärtäminen nimittäin johtaa selvästi mahdottomuuksiin yksinomaisesti käytettynä.

Ymmärtämisen ja selittämisen väliset suhteet ovat varsin vaikeaselkoisia mm. siitä syystä, että jokapäiväisessä kielenkäytössä ei tavallisesti tehdä eroa näiden käsitteiden välillä. Saattaa olla valaisevaa tarkastella esimerkkiä, jossa ymmärtämiselle, selittämiselle ja ennustamiselle voidaan antaa täsmälliset eksplikaatiot. Esimerkki perustuu Nicholas Rescherin diskreettitalaisista systeemeistä, Markovin ketjuista sekä selityksen ja ennustuksen ongelmista kirjoittamaan artikkeliin.⁵

Oletetaan, että tarkastelemme systeemiä, jonka tilavarasto koostuu kahdesta diskreetistä tilasta, joita merkitään S_1 ja S_2 . Oletetaan lisäksi, että systeemi on indeterministinen, ts. että siirtymiset tilasta toiseen tapahtuvat tietyillä todennäköisyyksillä seuraavan siirtymämatriisin mukaisesti:

	S_1	S_2
S_1	P_1	P_2
S_2	P_3	P_4

Kaaviona:

Tällaisessa systeemissä ymmärtäminen voidaan eksplikoida siirtymätodennäköisyyksien tuntemiseksi. On huomattava, että ko. todennäköisyyksien tuntemus on riippumaton siitä, voidaanko systeemin tietty tila ennustaa tai selittää. Jos nimittäin esim. $P_1 = P_2 = P_3 = P_4 = 0.5$, ei edes systeemin täydellisen historian tuntemuksen nojalla voida selittää tai ennustaa tiettyä tilaa, ts. ei kyetä täyttämään esim. seuraavassa jonossa esiintyvää puuttuvaa tilaa: $S_1, S_2, S_2, \dots, S_1, S_1, \dots$

Voidaan todeta, että tässä esimerkissä on vaikea antaa ymmärtämiselle sitä eläytymisen tai empatian vivahdetta, joka siihen varhaisemmassa hermeneutiikassa yleensä liitetään. Silti esimerkki paljastanee jotakin ymmärtämisen sisällöstä. Tässä tapauksessa nimittäin ymmärtäminen viittaa systeemin toimintatapaa koskevaan tietoon. Analogisesti voimme sanoa käyttäytymisen ymmärtämisen tarkoittavan aktorien toimintaa ohjaavien periaatteiden tuntemista. Tästä kaikesti voisi päätellä, että kyseiset periaatteet ovat juuri niitä lainalaisuuksia, joita tarvitaan Hempelin ja Oppenheimin selitysmallin mukaisessa selittämisessä. Tämä ei välttämättä pidä paikkaansa siihen nähden, että käyttäytymistä voidaan selittää myös ns. praktisen syllogismin⁶ mallia mukaillen, jolloin selityskaavio on seuraavanlainen:

$$\begin{array}{c} T \\ \hline U_1, U_2, \dots, U_n \\ \therefore K \end{array}$$

jossa T on aktorin tavoite, $U_1, U_2, \dots, U_n$ tähän tavoitteeseen nähden tarkoituksenmukaisia keinoja koskevat uskomukset ja K selitettävä käyttäytyminen. On selvää, että tämäntapainen selitys on ristiriidassa loogisen empirismin verifioitavuusteessin kanssa, koska ainoa, mikä praktisen syllogismin kaaviossa kuvaa empiirisesti havaittavaa ilmiötä, on käyttäytyminen K.

Selitysmalleja tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomiota seikkaan, mikä tuntuu jääneen huomiotta loogis-empirismin tieteenteoriassa. Tarkoitin sitä, että mikä tahansa selittäminen edellyttää jonkinlaista esitietoa tarkasteltavasta ilmiöstä. Tämä tieto liittyy etupäässä relevanssin käsitteeseen, joka naturalistisessa tutkimusotteessa samoin kuin loogis-empiristisessä tieteenteoriassakin lienee käsitetty jonkinlaiseksi »ekstratieteelliseksi» ongelmaksi. On kummin-kin toisaalta selvää, että juuri relevanteiksi katsotut tutkimuskohteet ratkaisevasti määräävät tutkimustulosmahdollisuuksien rajat. Näin voidaan ainakin pitää toivottavana, että tutkimustuloksista olisi jonkinlaista takaisinsyöttöä ns. tieteelliseen maailmankuvaan, jonka pohjalta tutkimusta tehdään. Tässä yhteydessä lienee paikallaan viittaus ns. hermeneuttiseen kehään.

Hermeneuttinen kehä liittyy Jürgen Habermasin filosofiassa tulkintatietoon.⁷ Tietyn sosiaalisen ilmiön ymmärtäminen hermeneuttisessa mielessä

edellyttää sen liittämistä siihen sosiaaliseen kontekstiin, jossa se esiintyy. Tällöin ymmärtäminen ei ensisijaisesti liity siihen, mikä on psykologista, vaan siihen, mikä on sosiaalista. Tietty ilmiö käy ymmärrettäväksi kokonaisuutena suhteessa laajempaan kokonaisuuteen ja sen osat suhteessa koko ilmiöön. Toisaalta ilmiö käy ymmärrettäväksi myös osiensa merkityksen kautta. Osien ja kokonaisuuden välinen dialektiikka on siten hermeneuttiselle kehälle ominaista.

Edellä sanottu koskee lähinnä selittämisen ja ymmärtämisen välisiä suhteita kahden tieteenfilosofisen tradition valossa. Lienee tarpeetonta korostaa, että esitys on ollut yksinkertaistettua eikä siten tee oikeutta loogis-empirismin ja hermeneutiikan traditioiden monimuotoisuudelle. Olisi kuitenkin suoranainen virhe jättää mainitsematta, että hermeneuttinen ja naturalistinen tutkimusote eivät suinkaan sulje pois toisiaan, vaan ovat toisiaan täydentäviä. Tämä huomio on valtio-opin kannalta tärkeä. Täydentävyyden havaitseminen edellyttää siirtymistä tiedon antropologian tasolle.⁸ Tällä tasolla naturalistisen ja hermeneuttisen tutkimusotteen lisäksi voidaan erottaa kriittinen tutkimusote, johon en kuitenkaan lähemmin tässä puutu. Filosofisen tiedon antropologian selventämiseksi lienee paikallaan lyhyt katsaus Habermasin nykyään usein toistettuihin ajatuksiin.

Lyhyesti sanottuna filosofinen tiedon antropologia tutkii inhimilliseen todellisuuteen orientoitumisen edellytyksiä. Habermasin mukaan voidaan erottaa kolme mediaa, jotka ovat toiminnassa yhteiskunnan syntyessä ja jotka takaavat yhteiskunnan olemassaolon.⁹ Medioita ovat työ, kieli ja valta. Habermasin mukaan systemaattinen yhteiskuntatiede, joka yhdistää sekä hermeneuttisen että naturalistisen tutkimusotteen, tarkastelee ihmistä suhteessa luontoon ja muihin ihmisiin. Tässä esiintyy toisin formuloituna se usein toistettu väite, ettei yhteiskuntatiede tutki ihmistä objektina, vaan suhteessa objekteihin. Ihmistä suhteessa luontoon edustaa työmedia, ts. työ on se kehys, jossa Habermasin mukaan ihmisen suhdetta luontoon tulee analysoida. Yksilöjen suhdetta toisiinsa taas luonnehtii kielimedia, joka liittyy hermeneuttiseen eli praktiseen intressiin. Valtamedia määrää ne rajat, joiden puitteissa praktinen intressi, ts. pyrkimys yksilöjen väliseen yhteisymmärrykseen, voi vapaasti kehittyä. Habermasin filosofiassa tiede käsitetään jonkinlaiseksi luonnon tai ihmisten aiheuttamien esteiden poistajaksi. Kun luonnontieteet ilmeisesti pyrkivät lähinnä luonnon asettamien rajoitusten poistamiseen, liittyy kommunikaatioesteiden vähentäminen, tai toisin ilmaistuna tradition välittäminen, lähinnä historiatieteeseen. Habermasin mukaan yhteiskuntatieteiden tehtävänä on ihmiskunnan vapauttaminen valtasysteemien rajoituksista. Ei ole vaikeaa huomata eroa Habermasin ja loogisen empirismin teoreetikkojen tiedenäkemysten välillä. Habermasin mukaan tieteellisen toiminnan edistyneisyyden kriteerit ovat siten oleellisesti erilaiset yhteiskuntatieteissä kuin

luonnontieteissä. Ero on likimain sama kuin teoreettisen ja käytännöllisen tiedon välinen ero.

Mediat liittyvät tutkimusta ohjaaviin intresseihin ja jälkimmäiset taas tutkimuksella saavutettavaan tietoon. Edelleen kuhunkin median, intressin ja tiedon muodostamaan kolmikkoon liittyy tietty tutkimusote. Kaaviona asia voidaan esittää seuraavasti:

Media	Intressi	Tieto	Tutkimusote
työ	tekninen	informaatio	naturalistinen
kieli	praktinen	tulkinta	hermeneuttinen
valta	emansipatorinen	kritisismi	kriittinen

Tutkimustyötä ohjaavat intressit ovat tietyllä tavalla keskeisiä tässä kaaviossa. Yhteiskuntatieteiden arvovapaudesta käydyssä keskustelussa on usein esitetty, että tutkimuskohteiden valinta on arvoihin sidottu tutkimustyön vaihe. Filosofisen tiedon antropologian näkökulmasta asia näyttää kuitenkin hieman toisenlaiselta. Tutkimuskohteen valinta, jota tehtäessä äskeinen käsitys edellyttää implisiittisesti tutkimusotteen jo olevan omaksuttu, on jo nimitäin sidoksissa tiettyyn tiedonintressiin, mediaan ja tietoon. Näin ollen keskustelu politiikan tutkimuksen tavoitteista on aloitettava tutkimuskohteesta riippumattomasti, esim. intresseihin perustuen. On otettava kantaa siihen nähden, minkä intressin haluamme voittopuolisesti ohjaavan politiikan tutkimusta. Behavioristinen tutkimussuunta on etupäässä teknisen intressin ohjaama. Toisaalta on todettava, ettei mikään tutkimussuunta voi olla yksinomaan teknisen intressin ohjaama: ilmiön tutkiminen poliittisilta aspekteiltaan edellyttää välttämättä jonkinlaista tulkintaa. Kysymys on, kuten sanottu, erilaisista painotuksista tietyn tutkimusotteen sisällä.

Reijo Wilenius toteaa, että teknisen intressin ohjaama naturalistinen tutkimusote tuottaa päätöksentekijöiden käyttöön hallintatietoa, joka tekee suurten joukkojen käyttäytymisen ennustamisen ja säätelyn mahdolliseksi.¹⁰ Näin ollen herää kysymys, halutaanko todella, että politiikan tutkimus yhtenä yhteiskuntatieteistä on voittopuolisesti teknisen intressin, valvonnan ja säätelyn tarpeen, ohjaama. On totta, että tämä on tutkimustyön etiikkaa koskeva ongelma, johon ei saada vastausta politiikan tutkimuksen tuloksista, mutta se ei tietenkään vähennä ongelman merkityksellisyyttä.

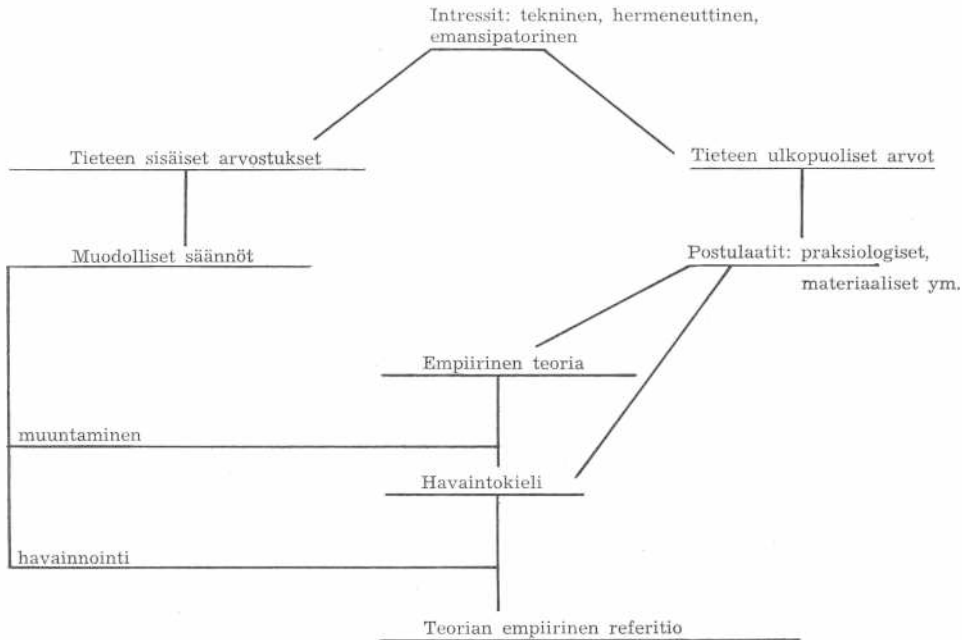
Sellainen usein toistettu tieteellisen toiminnan tavoite kuin pyrkimys totuuteen näyttää ensi näkemältä liittyvän selvästi tekniseen intressiin, s.o. objektiivisten tai objektiivisiksi katsottujen prosessien valvontaintressiin. Jos totuus tässä käsitetään samaksi kuin tosi tieto, joudutaan luonnollisesti ratkaisemaan, millä tuntomerkeillä varustettua tietoa pidetään totena. Vallitsevan käsityk-

sen mukaan, josta käytetään nimitystä totuuden vastaavuusteoria, tiedon tulee vastata tosiasioita ollakseen totta tietoa. G. E. M. Anscomben mukaan voidaan kuitenkin erottaa toisaalta havaintotieto, johon nähden voidaan soveltaa totuuden vastaavuusteoriaa, ja toisaalta tarkoitustieto.¹¹ Jälkimmäinen käsite liittyy Aristoteleen käytännöllisen tiedon käsitteeseen. Poliitiikan tutkimuksen päämääriä ajatellen saattaa olla mielenkiintoista ainakin ajatusleikkinä tarkastella mahdollisuutta, että politiikan tutkimuksella pyrittäisiin vastaavuusteorian mukaisen tiedon asemesta käytännölliseen tietoon. Aristoteleen ja Tuomas A kvinolaisen käsitys valtiotieteestä oli juuri se, että se on käytännöllistä tiedettä.¹² Kaikki tieto on tällöin tietoa päämääristä. Käytännöllinen politiikan tutkimus pyrkii näin ollen päämäärien ymmärtämiseen, niihin sisältyvien otaksumien selvittelyyn ja niihin johtavia keinoja koskevien uskomusten tarkasteluun. On syytä korostaa vielä, ettei käytännölliseen tieteeseen liittyvä hermeneuttinen tutkimusote ole mikään erillinen metodi, koska hermeneuttinen tieteenteoria nimenomaan kieltää metodisen monismin.

Loogista empirismia syytetään usein siitä, että sen anti käytännön tutkimustyön kannalta rajoittuu lähinnä siihen, miten järjestettyjä tieteellisen toiminnan tulosten pitäisi olla. Huolimatta siitä, että tiedon antropologian pohjalta viriävä hermeneuttinen tieteenteoria pyrkii juuri korvaamaan tätä puutetta, ei käsitykseni mukaan siltäkään suunnalta voida odottaa erityisen paljon yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ajatellen. Voidaan tosin mainita Habermasin käsitys yhteiskuntatieteilijästä yhteiskunnan terapeuttina.¹³ Lyhyesti sanottuna tämän käsityksen mukaan yhteiskuntatieteilijän tulisi tiettyä toimintaa tutkiessaan yhdistää toisaalta ymmärtäminen ja toisaalta kausaalinen selittäminen niin, että ymmärtämisellä saavutettu tieto sosiaalisen toiminnan takaisista ideologisista perusteista pyritään selittämään kausaalisesti. Olenaisena osana tähän yhteiskunnan psykoanalyttiseen käsittelyyn kuuluu tutkimustulosten saattaminen yleiseen tietoisuuteen, ts. jonkinlainen yhteiskunnan itsekritiikki. Habermasin näkemyksessä kiinnittää ehkä eniten huomiota psykoanalyttisen teorian erikoisasema, jota ilmeisestikään ei enää voida perustella tiedon antropologian kehyksessä, koska on kysymys niin sanoakseni yhteiskuntatieteen viimeisistä perusolettamuksista. Habermasin perusteluna tuntuu olevan se, että psykoanalyttinen teoria tekee oikeutta yhteiskunnassa tapahtuville ilmiöille ja että sen käyttö on intuitiivisesti oikeutettua. Tämä perustelu ei luonnollisesti tyydytä kaikkia, mutta on huomattava, että loogisen empirismin tieteenteoriassa erikoisasemassa oleva tiede on matemaattinen fysiikka vieläpä siten, että useat loogisen empirismin teoreetikot ovat sitä mieltä, että yhteiskunnalliset ilmiöt voidaan periaatteessa palauttaa fysiikkaan. Tältä kannalta katsoen Habermasin käsitys ei liene vaikeammin perusteltavissa kuin loogis-empirismin tieteenteorian käsityskään.

von Wright toteaa, ettei samaa käyttäytymistä voida yhtäaikaan selittää kausaalisesti ja teleologisesti.¹⁴ Tämä toteamus antaa viitteen siitä, mitä edellä tarkoitin puhuessani naturalistisen ja hermeneuttisen tutkimusotteen toisiaan täydentävästä luonteesta. Hermeneuttinen tutkimusote edellyttää naturalistisen tutkimusotteen tuotteena syntyneitä tietosysteemiä ja itse naturalistista tutkimusotetta. Tietosysteemi nimittäin tarjoaa hermeneuttiselle tutkimukselle hypoteesimahdollisuuksia ja naturalistinen tutkimusote testausmahdollisuuksia. Samoin naturalistinen tutkimusote edellyttää hermeneuttista tutkimusotetta, koska ainakin ihmisten käyttäytymistä tutkivissa tieteissä puhtaasti naturalistinenkin lähestymistapa aina edellyttää ilmiöiden tulkintaa ja tietyn tulkintayhteisön olemassaoloa.

Jonkinlaisena tiivistelmänä edellä sanotusta voidaan esittää Joachim Israelin muotoilema kaavio tieteellisen toiminnan ja yhteiskunnan välisistä yhteyksistä:¹⁵

Intressien vaikutus tieteen sisäisiin arvostuksiin ilmenee esim. siten, että naturalistisessa tutkimusotteessa, joka siis liittyy tekniseen intressiin, arvostetaan sellaisia seikkoja kuin merkitsevyys ja verifioitavuus, joiden arvostus on vähäinen hermeneuttisen tutkimusotteen piirissä. Samoin muodolliset, tiedon systematisointia, havainnointia ja teorian kielen havaintokielelle kääntämistä koskevat säännöt ovat näissä kahdessa tutkimusotteessa tyystin erilaisia

painotuksiltaan. Toisaalta tieteen ulkopuolisten arvojen ja tutkimusta ohjaavien intressien vuorovaikutus on ilmeinen. Israelin postulaateiksi nimittämissä kategoriassa, joka kaavion mukaan on yhteydessä tieteen ulkopuolisiin arvoihin, voidaan erottaa varsinaista toimintaa koskevat perusoletukset ja rajoitukset. Näiden vaikutus empiiriseen teoriaan ja havaintokieleen on paitsi suoranainen myös välillinen. On helppo todeta kaavion poikkeavuus loogis-empirismin tieteenteoriasta, joka tarkastelee tiedonhankintaa lähinnä tieteen sisäisen normiston puitteissa.

Tieteentutkimuksen traditioiden valtio-opillista tutkimustyötä koskevat implikaatiot tulevat parhaiten esiin tarkasteltaessa loogis-empirismin ja hermeneutiikan yhteiskuntatieteellisiä ohjelmia. Loogis-empirismin ominaista tiukka tieteellisten ja epätieteellisten väitteiden välinen ero, joka on siirretty tutkimuksen teorian tasolle, jossa tutkimuksen tavoitteena on empiirinen, rationaaliseen hallintoon tarvittava tieto. Loogisen empirismin perustana oleva rationaalisuusnäkökulma on puhtaasti keino-päämäärä-rationaalisuutta. Loogisen empirismin mukaisessa yhteiskuntatieteessä edellytetään päämäärien olevan annettuja.

Hermeneuttisen tieteenteorian mukaan voidaan erottaa toisaalta empiirinen, toisaalta kriittinen yhteiskuntatiede. Erona loogisen empirismin yhteiskuntatieteeseen nähden on Habermasin mukaan se, että kriittinen yhteiskuntatiede pyrkii selvittämään sen, mitä tehdään eikä sitä, mikä muutenkin tapahtuu, kuten loogisen empirismin yhteiskuntatiede.¹⁶ Koska tutkimuksesta välttämättä seuraa tiettyjä yhteiskuntaan kohdistuvia seuraamuksia, on yhteiskuntatieteilijän muodostettava ne kriteerit, joilla seurauksia arvioidaan.

Edellä sanottu saattaa tuntua perin triviaalilta. Yhteiskuntatieteilijät ovat luultavasti jo Weberin päivistä, elleivät aikaisemmin, tienneet arvovapaan yhteiskuntatieteen olevan illuusio. Samoin voidaan sanoa, että tuskin kukaan lähtee tutkimaan sosiaalisia ilmiöitä pelkkänä liikkeenä, kuten äärimmäisen positivismin läpitunkeman tutkijan voitaisiin odottaa tekevän. Jokainen sosiaalinen tutkimuskohde edellyttää ilmiöiden sijoittamista tiettyyn kontekstiin ja niin muodoin ainakin jonkinlaista tulkintaa. Edelleen on totta, ettei loogisen empirismin tieteenteoria ole erityisen antoisa yhteiskuntatieteiden kannalta, mutta sama pätee myös hermeneuttisen tieteenteorian osalta. Voidaan siten ehkä kysyä, onko tästä tieteentutkimuksen traditioiden kiistasta löydettävissä mitään yhteiskuntatieteiden kannalta todella relevanttia. Käsitelmäni mukaan on. Nimittäin paitsi, että keskustelu on tuonut tietoisuuteen seikkoja, jotka aikaisemmin ovat olleet implisiittisiä perusolettamuksia, on samalla asetettu yhteiskuntatiede tavoitteellisuutensa vuoksi seinää vasten. On kysytty, mikä intressi ohjaa tutkimusta ja onko yhteiskuntatiede teoreettista vai käytännöllistä. Näihin kysymyksiin vastaaminen edellyttää yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen perusteiden uudelleenarviointia.

VIITTEET

- 1 Radnitzky näkee loogisen empirismin monismin ontologisella, lingvivistisellä, metodologisella ja epistemologisella tasolla. Ks. Radnitzky: *Contemporary Schools of Metascience*. Second revised edition in one volume, Lund 1970. Vol. I, s. 72—88.
- 2 Carl Hempel—Paul Oppenheim: »Studies in the Logic of Explanation», *Philosophy of Science* 1948, s. 135—175.
- 3 G. H. von Wright: »Tieteen filosofian kaksi perinnettä», Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisuja 1/1970.
- 4 Tämän käsityksen on esittänyt G. H. von Wright artikkelissaan »Käyttäytymisen selittämisestä», *Psykologia* 1966, s. 11—22. Reijo Wilenius taas katsoo, että aikomuksen ja teon välinen suhde on ilmaisusuhde. Wilenius: *Filosofia ja politiikka*, Helsinki 1967, s. 135.
- 5 Rescher: »Discrete State Systems, Markov Chains, and Problems in the Theory of Scientific Explanation and Prediction», *Philosophy of Science* 1961, s. 325—344.
- 6 Praktista syllogismia on selvitetty G. E. M. Anscomben teoksessa: *Intention*, Oxford 1957. Ks. myös von Wright (1970).
- 7 Habermas: *Erkenntnis und Interesse*, Frankfurt am Main 1968, s. 204—233.
- 8 Radnitzky mt. vol. II, s. 4—5.
- 9 Habermas mt., s. 204—233.
- 10 Wilenius: »Uudesta yhteiskuntatieteiden ja politiikan filosofiasta», teoksessa *Hintikka—Routila (toim.): Filosofian tila ja tulevaisuus*, Helsinki 1970, s. 168.
- 11 Anscombe mt., s. 49—57.
- 12 Wilenius mt., s. 9—40.
- 13 Habermas mt., s. 300—332. Ks. myös Habermas: *Theorie und Praxis*, dritte Auflage, Berlin 1969, s. 215—230.
- 14 von Wright ma. (1966).
- 15 Kaavio esitettiin syksyllä 1970 Israelin Handelshögskolan vid Åbo Akademiassa pitämän vierailuluennon yhteydessä.
- 16 Habermas mt. (1969), s. 228.